

Cél a Bécsi Filharmonikusok – az úton sok minden történhet

Ligeti András tervei a MATÁV Magyar Szimfonikus Zenekar élén

– Sokáig a Rádiózenekar vezető karmestere volt, a Zeneakadémián a leendő karmesterek tanára: szerepet játszott-e választásában a pályázati kiírás azon része, hogy a MATÁV Alapítvány a Magyar Szimfonikus Zenekar színvonalának emelését kívánja meg attól a muzsikustól, aki az együttes művészeti tevékenységének irányítója?

– Mindenekelőtt nem szeretnék múlt időben beszélni Rádiózenekarbéli működésemről. Igazgató karmesteri szerződésemet nem hosszabbítottam ugyan meg, de a Rádió elnöksége és személyesen Vásáry Tamás kollegám–barátom részéről kaptam felkérést arra, hogy a Magyar Rádió és Televízió Szimfonikus Zenekarának örökös címzetes karmestere legyek. Éves megállapodás kérdése, hogy hány koncertet adunk közösen és hogy ez nem csupán egy udvariassági gesztus volt, az is fémjelzi, hogy tavaly Salzburgban is felléptünk.

Perdöntő szerepe volt a kiírás említett részének abban, hogy megpályáztam az állást. Az ember általában örököl zenekarokat és szinte kötelező célkitűzés, hogy meglévő – bármilyen magas vagy bármilyen alacsony – színvonalat pozitív irányban változtassa. Esetenként ehhez külön egzisztenciális, anyagi feltételek kellenek, vagy éppen egy ragyogó próbaterem, esetleg hangszerek felajánlása – jelen esetben mindez együttesen adott volt. Ezt azért merem kijelenteni, mert amikor még álmaimban sem szerepelt e státusz megpályázása, sőt még azt sem lehetett sejteni, hogy az állás megüresedik, jártam itt, koncerteztem a zenekarral, láttam ezt a ragyogó „felszín”-t. A feladatot kihívásnak tekintem, amelynek egy eleme a számomra biztosított – és semmiképpen sem gátlástalansággal egyenértékű – szabad kéz a célok megvalósításához.

Itt van egy nagyon jól működő apparátus és a hátunk mögött a MATÁV, a profitorientált mamutvállalat, úgyhogy – érzésem szerint – nem fenyeget az a sajnos nagyon ismerős veszély, hogy mikor, ki fog nemet mondani a működésünkre, vagy különböző anyagi manőverekkel lehetetlenné tenni azt.

Abból a magas arányból, amivel megszavaztak itt engem illetve az általam benyújtott pályázatot, talán szerénytelenség nélkül némi népszerűsége következtetek. Az előttem álló feladatok azonban nem biztos, hogy ugyanilyen népszerűek lesznek. Megígérhetem, hogy egymagam semmilyen döntést nem fogok hozni. Csakis olyan emberek tanácsainak, ötleteinek figyelembevételével, akiknek véleményére, szavára sokat adok. Ennek érdekében létrejött – tudomásom szerint Magyarországon először – a zenekart (a MATÁV Magyar Szimfonikus Zenekart) támogató művészeti egyesület,

amelynek elnöke-vezetője Jandó Jenő, tagja Onczay Csaba gordonkaművész, Gulyás Dénes énekművész, Vajda József fagottművész, aki egyébként is dolgozik (nem zenekari tagként) az együttes fúvós szekciójában. És működik természetesen a zenekar művészeti tanácsa is. Ilyen szintű kontroll mellett számíthatok megalapozott véleményekre, művészeti elképzelésekre és a MATÁV is számíthat arra, hogy kívánalmait teljesülnek.

Ligeti András karmester

– Hány hónapja is dolgozik együtt a zenekarral?

– Február eleje óta dolgozom itt, de egyáltalán nem dolgoztam még együtt a zenekarral, hiszen az, hogy Medveczky Ádám kollegám nem hosszabbította meg szerződését, meglehetősen váratlanul ért mindenkit – a zenekart, a zenekar vezetőit és talán magát Medveczky Ádámot is. Ebből logikusan következik, hogy a 96/97-es évad már napra kész volt. Ebben a szezonban volt egy külön felkérésem egy májusi hangversenyre, de amikor

decemberben kiírták a pályázatot, a zenekar munkarendje készen volt. Most tehát effektív a zenekar tevékenységében nem veszek részt, viszont felhasználom ezt az időt arra, hogy próbatermen kívül átvegyem ezt az együtttest. Az, hogy erre milyen nagy szükségem van, engem is meglepett. Ismernem kell a zenekar helyzetét, a zenekar és a MATÁV viszonyát, a zenekar és a vezetőség viszonyát – minden olyasmit, amiben nem vagyok szakember. Együttműködési szabályzatokat böngészek, kompetenciákat és hatásköröket vizsgálok és el kellett készítenem a következő évad műsorgetvét.

Ez már kardinálisan zenei kérdés. Most ebben egy alapvető szempont vezérelt: átnéztem az elmúlt évadok műsorait, lehetőség szerint nem bocsátkoztam ismétlésbe és – mindenféle kritikai szándék nélkül – úgy gondoltam, hogy ha a munkáltató (a MATÁV) elvárja, hogy színvonalasabb, színesebb műsorpolitikával álljunk elő, akkor ezt mint irányelvet fel is használom. Olyan műsört tettem az asztalra, amely nehézségét és ennél fogva a muzsikussal szemben támasztott elvárás mennyiségét és minőségét is meghatározza. Nem vagyok híve annak, hogy embereket megnyuvasszak vagy lehetetlen helyzetbe hozzak, netán egyenként meghallgassak és véleményezzek. Kitűzöm a műsört és a zeneszerző fölteszi a léceket; nagy valószínűséggel az erre való felkészülési kötelezettség önmagában fejlődésre serkenti a zenekart. Egy évad elteltével kiderül, ha változtatásokra van szükség – ezt akkor meg kell tennem, de ezt szeretném a legkevésbé. Itt nincs alternatíva, nem lehet szakmán kívüli szempontokat tekintetbe venni. A zenei élet mindenütt már csak erről szól; olyan mértékű a muzikus-túltermelés minden instrumentális ágazatban, karmesterek esetében, hogy tényleg meg kell küzdeni a különböző helyekért. Van türelmi idő, van átfutási idő – de én válaszoltam egy pályázatra, felvázoltam, hogy milyen módon lehetne ebből a zenekarból egy kicsit más zenekart csinálni, mint a többi magyar zenekar. Nem azért, mert ez a szívem vágya, hanem mert a MATÁV azért, amit nyújt – és ez nem kevés –, valami olyan „unikumot” szeretne, amiből mindenki számára kiderül, hogy a MATÁV nemcsak azzal foglalkozik, amiről az emberek általában tudnak. Ezt szinte szó szerint dr. Nagy Bálint mondta az egyik zenekari közgyűlésen. A MATÁV fenntart egy nyilvánvalóan nonprofit együtttestet, egy házizenekart, amelynek évente néhány cégen belüli kötelezettsége van, egyébként saját terve alapján hangversenyezhet. Ennél ideálisabb feltételrendszerrel elképzelni sem nagyon tudok.

– A pályázati kiírás láttán, a zenekar bizonyos fokú ismeretében mit gondolt, mik lehetnek a legfontosabb lépések ahhoz, hogy a MATÁV igényei megvalósulhassanak?

– A pályázatban szerepelt egy olyan mondat, amit igyekeztem figyelmen kívül hagyni. Nem azért, mert

nem tulajdonítottam neki jelentőséget, hanem mert nem hiszem, hogy ezen múlik a cél megvalósítása. Ahhoz ugyanis, hogy elképzelésem legyen egy igazán jó zenekarról, nem kell feltétlenül tudnom, mi történt ezelőtt két évvel, ki mit mondott, ki milyen kritikát kapott. Vendégkarmesterként sok helyen megfordulok, vannak arról fogalmaim, milyen a hangzása egy jó zenekarnak. Tudom, hogy kicsit több nehézség adódik a fúvósokkal, mert az ő felkészültségük adott. Lehet kérni bizonyos dolgokat: hol vegyenek levegőt, hol vibráljanak, hol ne vibráljanak, de sokkal individuálisabb tényező egy zenekar életében egy szólófuvalás, szólóklarinétos vagy szólókürtös, mint például egy brácsaszólam. Ez nem rangsor, hiszen egyik a másik nélkül nem működik. De mondjuk ha a brácsaszólam gyengélkedik, azon – vonós előletem birtokában – viszonylag gyorsan tudok segíteni. A fúvósoknál segít Vajda József – egy biztos: a léceket magasra kell tenni és ezt mindenkinek át kell vinni.

– Vagyis teljesen tabula rasa-val indít, kialakít egy olyan műsorstruktúrát, amiben új színek vannak, a művészek pedig önmagukat adják és nem foglalkozik azzal, ki a jó, ki a rossz, ki kiről mit mond.

– Egészen pontosan. Először magamnak fogalmaztam meg, aztán le is írtam. De ezt nem akartam nagyon hangsúlyozni, mert az olyan lett volna, mintha több kiló mézet felkentem volna a madzagra. Nagyon burkoltan jeleztem, hogy mindenki tiszta lappal indul, nem hallgatok a sűgőkre, akik mindenütt vannak. Itt nehezebb ugyan ezt elengedni a fülem mellett, mint ott, ahol vendégkarmester vagyok, de kell az egy év, hogy kölcsönösen próbáljuk ki egymást, mindenki kapja meg az ilyenkor mindenkit megillető lehetőséget. Egy év után – ha erre szükség van – gomboljuk újra a mel-lényt.

– Az eddig kissé hiányzó és így az Ön programjában megjelenő művek között körvonalazhatók konkrét szerzők, korszakok?

– Részben a 20. századi zene, másrészt a nagyromantikusok közül Bruckner, Richard Strauss, Mahler. Elhangzik majd Glinka Valse Phantasie-ja, ami egészen ritka Magyarországon. Meggyőződésem, hogy egy első osztályú zenekar repertoárjából nem hiányozhat Bruckner 5. szimfóniája – alapmű.

De egy első osztályú profi zenekar repertoárja nem lehet behatárolt. Nem mondhatom, hogy csak kortárs műveket játszik és azt sem, hogy csak Haydnt. Első jelentősebb hangversenyemen (a Zeneakadémián) egy Haydn és egy Bruckner szimfóniát fogok vezényelni, amitől egy páran kissé elsápadtak. Pedig nem tudják, hogy a Bruckner 5. nem is olyan nehéz és hogy a Haydn 88-as G-dúr szimfónia elmondhatatlan mennyiségű nehézséget tartalmaz. Nem azzal a céllal tűztem műsorra, de nagyon sok lebukási veszélyt is rejt magában.

Mindez természetesen kölcsönös – magamat sem kíméltem. Ilyen együttműködésben nem létezhet ugyanis egyoldalúság.

És itt merül fel a következő kérdés: ha én mindent megteszek legjobb tudásom és elképzeléseim szerint, ki, mikor és milyen alapon fogja eldönteni, hogy a zenekar számottevően jobb lett-e, vagy sem? Mikor és miből fog kiderülni néhány év elteltével, hogy a zenekar megfelel azoknak az ismérveknek, amelyek ebben a pályázatban megfogalmazódtak? Mint ahogy arra sincs igazán recept, hogy általában miért tartják nagyon jónak vagy közepesnek egyik vagy másik együtttest. A megítélés szubjektív és manipulálható. Egyes produkciókat, megnyilvánulásokat profi és rafinált reklámkeltéssel eleve olyanná lehet tenni, hogy a közönség csak jót vár. Ugyanakkor teljes közönnyel elérhető, hogy félházzal nagyszerű koncertek szóljanak. A közönséget komolyan veszem és szeretem, de nem biztos, hogy az ő véleménye az egyetlen irányadó.

A napokban sajtótájékoztatót tartottunk; sokan voltak, sokat és érdekeset kérdeztek. Zimányi Zsófia a Tavasz Fesztivál részéről a beszélgetés végén azt mondta, hogy ha ez a terv és ez megvalósul, akkor ő szívesen felajánl a következő Tavasz Fesztivál alkalmával egy MATÁV napot, amelyen az együttes minden arcát megmutathatja és a nap végét egy komoly esti nagyzenekari koncerttel zárhatja. A Magyar Rádió képviseletében arra is ajánlatot kaptunk, hogy adott esetben ezt közvetítik is. Mindez megerősített szándékaimban. A MATÁV PR-menedzsere is megtette ajánlatát, hogy reklámmal segíti ezeket a terveket, ami nagyon fontos dolog. Hiába érzem a menedzselést egyfajta emberkereskedésnek, tudom, hogy hiányán sok minden elbukhat. Hiába tudja egy együttes magáról, hogy nagyon jó, semmire nem jut, ha azt hiszi, egész Európa rohan majd utána turné- és lemezfelvétel-ajánlatokkal. Egyszerűbb kritizálni és rosszallóan minősíteni együtteseket, amelyek ezt – profi módon – megteszik, mint valami újat kitalálni. Szeretnék úgy dolgozni, hogy senkivel ne álljak harcban, nem akarok személyes összeköttetéseken, indulatokon, baráti vagy ellenséges viszonyon nyugvó versenyhelyzetet teremteni. Kicsit izoláltan, de teljesen egyenrangú partnerként szeretnék ezzel a zenekarral részt venni a magyar zenei életben. És nem szeretném, ha ezek pusztán üres szavak maradnának.

– Hogyan illeszkednek ebbe a koncepcióba az Ön által majd meghívandó szólisták?

– Itt sajátos a helyzet, mert a köztudat szerint térdig, de inkább hónaljig járunk a pénzben. Igaz, hogy az itteni muzikusok nem panaszkodhatnak. Jók a munkakörülmények, vannak kedvezmények és a fizetések sem rosszak – a magyarországi viszonyokat szemlélve nagyon jók. Különösen igaz ez a pályakezdő muzikusokra vonatkoztatva.

Ehhez képest a szólistákra, kísézőkre és általában a vendégművészekre aránytalanul kevesebb jut. Két megoldás kínálkozik. Az első: ismerve a külföldi „művészfolyamokat” azt lehetne tenni, hogy meghívunk egy vagy két Domingo-szintű szólistát és utána befejezzük a koncertévadot. Ez számomra nemkívánatos megoldási verzió. Annál is inkább, mert külföldet járva számos esetben tapasztaltam, hogy úgynevezett nagy nevek, csodálatos curriculum vitae-vel rendelkező művészek magyar kollégák nyomában sem járnak. Itt a régi, monopolhelyzetben lévő cégek (Interkoncert, Nemzeti Filharmónia) egy hosszas vákuumhelyzetet eredményeztek, amely sok nagyok jó művész – jó esetben – szem elől tévesztését okozta. Ha tehát – a mellettem álló művészeti tanácsok segítségével – arra törekszem (és ez a másik verzió), hogy az itthoninál kicsit jobb honoráriummal szerződtek nagyon jó hazai szólistákat, akkor rangos koncertek szülehetnek és egyúttal kész lesz a saját, egyedülálló arculatunk, amelyre a MATÁV is büszke lehet. Ez a cég ugyanis elsősorban határainkon belül érdekelt, fontosabb számára az itthoni reklám, mint a külföldi.

A mellettem dolgozó művészek segítségével és közreműködésével kamarazenei sorozatot is tervezhettünk; tudásuk, fantáziájuk, sokszínűségük (zongorista, vonós, fúvós, énekes) jó programot garantál. A sorozat kezdetének időpontját ezzel együtt még nem tudom megmondani.

– Gondolt-e akár a Zeneakadémia tanáraként – az utánpótlásra is?

– Igen, ez fontos kérdés. Pályázatomban MATÁV Ösztöndíj létesítését terveztem. Ezt szabad pályázatként, teljesen nyíltan kívánjuk kiírni azoknak a zeneakadémistáknak, akik legalább már a IV. évfolyamot végzik. Az ösztöndíj minimum fél, maximum két évig juttatható egy muzikusnak. Nem szeretnénk őket zavarani a tanulmányaikban; a MATÁV Magyar Szimfonikus Zenekar és a Zeneakadémia között szabályos szerződés rögzítené, mikor mennyi szolgálatot kell az illető muzikusnak teljesíteni. A szolgálatok kiírásánál messzeemenően a tanulmányi szempontok az elsők: a vizsgaidőszak heteire nem kötelezzük semmire a növendékeket. Azért is a IV. és V. évekre gondoltunk, mert az utolsó két tanulmányi évben a Zeneakadémia elég nyitott, hiszen nem is tud mit kezdeni a rengeteg ott képzett, tehetséges muzikussal.

A próbajáték szempontjából „érdekelt” hangszeresek praktikus alapon választódnának ki. Tudni lehet, hogy melyek azok a szólások, ahonnan nyugdíjkérelem várható, és azt is, hogy mely hangszeres csoportok vannak indokolatlanul túlterhelve. Az ösztöndíjas amolyan – előre beosztható – állandó kísézőként dolgozna.

Ez nem új találmány, mert most is vannak ösztöndíjasok, de ez más rendszerű. Nem egy bizottság

jelöli ki, hogy kinek fizeti öt évig a tanulmányait, aki aztán évekre elkötelezi magát az adott zenekarnál. Egy elsőévesnél nem derülhet még ki, hogy jó zenekari muzsikussá lesz, vagy inkább sokszoros versenyyőztes szólista. IV., V. évben ez már nem kétséges. Az ötletet az is adta, hogy a zeneakadémisták – saját szavaikból ítélve – szinte halálfélelemben vannak. Nem tudják, mi lesz velük főiskola után, keresik a hahnilehetőségeket, de ezeket az átmeneti, bizonytalan dolgokat hajszozni olyan hihetetlen befektetéssel, amit egy zeneakadémiai felvétel és annak elvégzése követel, méltánytalan dolog.

– *Ha valaki jól megfelel ösztöndíjasként, esélye lehet egy megüresedő státusz elnyerésére, vagy az megint tiszta lappal, újabb próbajátékkal történik?*

– Ez egyfajta szerencsés összekapcsolása a két dolognak. Megfogalmazásom szerint ez egyben a zenekar utánpótlását is biztosítaná, tekintettel arra, hogy

a próbajáték feltételrendszere ugyanolyan, mint az ismert próbajátékoké. Itt más az indítás, de a lefolytatás ugyanaz. Ha valaki két év után a zenekarban is megfelel, akkor maradhat. Ez nem is annyira egyértelmű, hiszen gyakran előfordul, hogy valaki csodálatosan játszik a próbajátékon, mondjuk egy Mozart fuvolaversenyt, de képtelen egy akkordba belefűjni egy hangot. Nem azért, mert rossz muzsikussá, hanem mert nem arra alkalmas. Ezt kipróbáltuk már a Rádiózenekarnál is, és nagyon kevesen nem váltak be.

Szerénytelenül hangzik, de a Bécsi Filharmonikusok is így működnek. Tőlem egy jó zenekart kértek, és a cél a Bécsi Filharmonikusok. Hogy közben mi minden történhet, más kérdés. Mint ahogy más kérdés az is, hogy hogyan és mitől formálódhat a zenekar külső megítélése. Szeretnénk, ha nyoma lenne mindannak, amit a MATÁV ezért az együttesért megtesz.

Tóth Anna

7. Nemzetközi Zenei Fesztivál

Pécs, 1997. június 20-28. „A Teremtés”

A Pécsi Szimfonikus Zenekar 1997. június 20-28. között rendez immár hagyományos, ezúttal 7. Nemzetközi Zenei Fesztiválját, amely az évek során beépült a hasonló magyarországi művészeti fesztiválok rendszerébe. A több évszázados, jelentős művészeti tradíció, a gyönyörű belváros, értékes múzeumok, főképpen *Csontváry* képei, hamarosan a Világörökség részévé váló Bazilika római és ókeresztény környezetével amúgy is vonzóvá teszik Pécs városát a művészeteket, ezen belül a zenét kedvelő turisták előtt.

Az idei fesztivál első ízben tematikus, a kilenc hangverseny a bibliai „Teremtés” történetét követi nagyon áttételes, nem didaktikus műsorszerkesztéssel. *Haydn* népszerű Teremtés-oratóriuma nélkül csonka lenne az elképzelés, míg az angol *Gustav Holst*: A planéták-ja igazi csemege a zenebarátok számára. Mindkét művet Anglia inspirálta és miután a Pécsi Szimfonikusok kiváló vezető karmestere, *Howard Williams* is angol, biztos, hogy hiteles előadások születnek.

Pécs büszke *Liszt Ferenc* és *Bartók Béla* látogatásaira és itteni hangversenyeikre. Valamennyi eddigi fesztivál megemlékezett erről, így a mostani is. A Pécsiek *Liszt*: A bölcsőtől a sírig című szimfonikus költeményét a Bazilikában, a világhírű Budapesti Vonósok *Bartók*: Divertimentóját a Hotel Palatinus *Bartók* nevét őrző termében szólaltatják meg. Utóbbi hangversenyen elhangzik *Vivaldi* utolérhetetlen slágere is, a Négy évszak *Bánfalvy Béla* közreműködésével.

A kitűnő Szombathelyi Szimfonikusok *Robert Houlihan* (Írország) vezényletével a teremtéstörténetet *Beethoven*: Pastorale-szimfóniájával, *Debussy*: Felhők és A tenger című műveivel illusztrálják, majd a pécsiek

újabb koncertjén *Respighi* és *Dvorak* művei mellett *Saint-Saëns* örökzöld műve, Az állatok farsangja arat bizonyára nagy sikert. Itt hangzik el *Darius Milhaud* eredetileg balletzenének készült A világ teremtése című műve *Jean Effel* francia képzőművész hasonló című képeinek diavetítésével, mint egy kis „performance”, szintén *Howard Williams* karmesteri pálcája nyomán.

A fesztivál utolsó négy koncertje áttételes kapcsolatos a teremtéstörténettel. Az európai híres Pécsi Kamarakórus *Tillai Aurél* vezényletével új, készülő CD-jének anyagát mutatja be *Csontváry* képei között, amelyen *Kodály* utáni „teremtésként” jelentős magyar zeneszerzők – többek között *Bárdos*, *Petrovics*, *Orbán György* – kórusművei szerepelnek. *Amtmann Prosper* és *Weidinger Imre* múlt századi pécsi fuvola-, illetve fagottművész emléket Pécsen nem csak obeliszt, hanem országos verseny is őrzi immár, amelynek legutóbbi győztesei, *Szimidzevics Judit* és *Horváth Vilmos*, fiatal „teremtések” adnak hangversenyt a Művészetek házában. *Király Csaba* orgonaművész állandó vendége a fesztiválnak. Talán azt is mondhatjuk, hogy *Bach* műsora a Pécsi Bazilika kitűnő *Angster*-orgonáján valóban olyan, amelyet az Úristen is szívesen hallgatott volna, amikor megpihent a hetedik napon.

A fesztivál zárókoncertje – szintén a Bazilikában – részben kapcsolatos az orgonával, de ezúttal közösen a francia *Jean-Paul Penin* vezényelte Pécsi Szimfonikus Zenekarral *Saint-Saëns* monumentális Orgonaszimfóniájában, amely mellett *Csajkowszki*: 5. szimfóniája, a zenetörténet egyik legkedveltebb műve hangzik el.

Összeállította: Szkladányi Péter fesztiválígazgató